

TELŠIŲ REGIONO PLĖTROS PLANAS 2014-2020 METAMS

TURINYS

1. ĮVADAS	3
2. REGIONO SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS ANALIZĖS PAGRINDINIAI DUOMENYS	5
3. STRATEGIJA	14
4. PRIEMONIŲ PLANAS	15
5. PLANO ĮGYVENDINIMO STEBĖSENA	53

1. ĮVADAS

Telšių regiono plėtros plano 2014 – 2020 metams (toliau – Plano) rengėjas – Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyrius.

Prie Plano rengimo prisidėjo šios institucijos ir asmenys:

Mažeikių rajono savivaldybės administracija ir jos įgaliota atstovė Sigutė Jucytė, Ekonomikos, strateginio vystymo ir investicijų skyriaus vyriausioji specialistė;

Plungės rajono savivaldybės administracija ir jos įgaliota atstovė Žaneta Piepalienė, Strateginio planavimo ir investicijų skyriaus vedėja;

Rietavo savivaldybės administracija ir jos įgaliotas atstovas Antanas Aužbikavičius, Administracijos direktoriaus pavaduotojas;

Telšių rajono savivaldybės administracija ir jos įgaliotas atstovas Almantas Lukavičius, Strateginio planavimo ir investicijų skyriaus vedėjas;

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamentas ir jo įgaliota atstovė Regina Pocienė, vyresnioji specialistė;

Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija ir jos įgaliotas atstovas Jonas Skarulskis, Biudžeto ir valstybės turto valdymo departamento Strateginio planavimo skyriaus vyriausiasis specialistas;

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija ir jos įgaliotas atstovas Andrius Valickas, Regioninės politikos departamento Regioninės politikos strateginio koordinavimo skyriaus vyriausiasis specialistas;

Vienas iš instrumentų, naudojamų regioninės politikos įgyvendinimui, yra regionų plėtros planai, kurie vertinant Lietuvos narystės Europos Sąjungoje (toliau – ES) keliamus reikalavimus regioninės politikos srityje įgauna vis didesnę svarbą. Planu siekiama sudaryti išankstines sąlygas vykdyti kryptingą nacionalinę regioninę politiką Telšių apskrityje.

Pirmieji Telšių regiono plėtros planai buvo parengti 2004 – 2006 ir 2007 – 2013 metų laikotarpiams.

Planas parengtas vadovaujantis Regionų plėtros planų rengimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. rugsėjo 23 d. įsakymu Nr. 1V-706 (Žin., 2011, Nr. 120-5679), atsižvelgiant į:

- Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymą (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558),

- Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154 (Žin., 2002, Nr. 110-4852),

- Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. 61-3050),

- Ilgalaikę (iki 2025 metų) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 692 (Žin., 2005, Nr. 79-2860),

- Regionų kultūros plėtros 2012-2020 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. ĮV-639 (Žin., 2011, Nr. 130-6189),

- Kultūros centrų modernizavimo 2007-2020 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 4 d. nutarimu Nr. 785 (Žin., 2006, Nr. 88-3470),

- Nacionalinės jaunimo politikos 2011-2019 metų plėtros programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1715 (Žin., 2010, Nr. 142-7299),

- Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2011-2019 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 16 d. nutarimu Nr. 301 (Žin., 2011, Nr. 33-1547),

- Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 171 (Žin., 2012, Nr. 22-1009),

- Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaiķį strateginį plėtros planą 2014-2020 m. (administravimo sutartis pasirašyta 2012-07-03, projekto veiklos planuojamos baigti 2013-05-15),

- Mažeikių miesto teritorijos specialiojo plano koncepciją, patvirtintą Mažeikių rajono savivaldybės Tarybos 2012 m. balandžio 27 d. sprendimu Nr. T1-138,
- Mažeikių miesto bei besiribojančių teritorijų (šiaurinės ir šiaurės vakarų dalių) susisiekimo bei inžinerinių komunikacijų infrastruktūros specialiojo plano koncepciją, patvirtintą Mažeikių rajono savivaldybės Tarybos 2012 m. balandžio 27 d. sprendimu Nr. T1-139,
- Mažeikių miesto bei besiribojančių teritorijų (pietinės ir pietrytinės dalių) susisiekimo bei inžinerinių komunikacijų infrastruktūros specialiojo plano koncepciją, patvirtintą Mažeikių rajono savivaldybės Tarybos 2012 m. balandžio 27 d. sprendimu Nr. T1-140,
- Sedos miesto teritorijos bendrojo plano bendrosios erdvinės plėtros koncepciją, aprobuotą Mažeikių rajono savivaldybės Tarybos 2011 m. gruodžio 23 d. sprendimu Nr. T1-376,
- Šerkšnėnų kaimo teritorijos bendrojo plano bendrosios erdvinės plėtros koncepciją, aprobuotą Mažeikių rajono savivaldybės Tarybos 2011 m. gruodžio 23 d. sprendimu Nr. T1-377,
- Tirkšlių miestelio teritorijos bendrojo plano bendrosios erdvinės plėtros koncepciją, aprobuotą Mažeikių rajono savivaldybės Tarybos 2011 m. gruodžio 23 d. sprendimu Nr. T1-378,
- Vieksnių miesto teritorijos bendrojo plano bendrosios erdvinės plėtros koncepciją, aprobuotą Mažeikių rajono savivaldybės Tarybos 2011 m. gruodžio 23 d. sprendimu Nr. T1-379,
- Plungės rajono savivaldybės 2010-2017 metų strateginį plėtros planą, patvirtintą Plungės rajono savivaldybės tarybos 2011 m. sausio 27 d. sprendimu Nr. T1-1,
- Plungės rajono bendrąjį planą ir Plungės miesto bendrąjį planą, patvirtintus Plungės rajono savivaldybės tarybos 2008 m. liepos 24 d. sprendimu Nr. T1-139,
- Rietavo savivaldybės strateginį plėtros planą iki 2016 m., patvirtintą Rietavo savivaldybės tarybos 2010 m. spalio 21 d. sprendimu Nr. T1-216,
- Rietavo savivaldybės teritorijos bendrąjį planą, patvirtintą Rietavo savivaldybės tarybos 2008 m. lapkričio 27 d. sprendimu Nr. T1-282,
- Rietavo savivaldybės vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialųjį planą, patvirtintą Rietavo savivaldybės tarybos 2011 m. gegužės 26 d. sprendimu Nr. T1-82,
- Rietavo miesto šiaurinės dalies ribų išplėtimo specialųjį planą, patvirtintą Rietavo savivaldybės tarybos 2011 m. gegužės 26 d. sprendimu Nr. T1-81,
- Rietavo šilumos ūkio specialųjį planą, patvirtintą Rietavo savivaldybės tarybos 2005 m. sausio 27 d. sprendimu Nr. T1-18,
- Telšių rajono savivaldybės strateginį plėtros planą (Telšių rajono savivaldybės 2004-2020 m. strateginio plėtros plano atnaujinimą), patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2010 m. lapkričio 25 d. sprendimu Nr. T1-404,
- Telšių rajono savivaldybės teritorijos bendrąjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2008 m. balandžio 24 d. sprendimu Nr. T1-165,
- Telšių miesto teritorijos bendrąjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2008 m. rugsėjo 25 d. sprendimu Nr. T1-360,
- Telšių miesto šilumos tiekimo specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2004 m. liepos 9 d. sprendimu Nr. 241,
- Didžiųjų prekybos įmonių išdėstymo Telšių m. specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2004 m. gruodžio 10 d. sprendimu Nr. 444,
- UAB „Tele 2“ mobiliojo ryšio bazinių stočių išdėstymo Telšių rajono savivaldybės teritorijoje specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2005 m. balandžio 28 d. sprendimu Nr. 149,
- AB „Žemaitijos pienas“ gėlo ir mineralinio vandens vandenvietės Telšiuose sanitarinės apsaugos zonos nustatymo specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2005 m. birželio 30 d. sprendimu Nr. 247,
- Gyvenamosios urbanistinės infrastruktūros išvystymo Telšių mieste ir priemiesčio zonose specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2008 m. rugpjūčio 21 d. sprendimu Nr. T1-322,

- Telšių miesto vakarinės intensyvaus eismo gatvės 0,0-7,1 km specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimu Nr. T1-24,
- Telšių rajono vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 26 d. sprendimu Nr. T1-92,
- Telšių rajono savivaldybės teritorijos vietinės reikšmės kelių tinklo išdėstymo žemėtvarkos schemą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2009 m. kovo 26 d. sprendimu Nr. T1-123,
- Geležinkelio antrojo kelio statybos ruože Telšiai – Lieplaukė specialųjį planą, patvirtintą Telšių rajono savivaldybės tarybos 2011 m. balandžio 28 d. sprendimu Nr. T1-42.

Pagal Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymą pagrindiniai teritoriniai dariniai, kuriuose įgyvendinama nacionalinė regioninė politika, yra regionai – apskritys. Už šios politikos įgyvendinimą apskrityse – atsakingas Regioninės plėtros departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, tam tikruose procesuose dalyvauja ir regionų plėtros tarybos – planuojant investicinių priemonių turinį ir apimtį.

Tad vienas iš pagrindinių Plano rengimo uždavinių yra tinkamai suplanuoti ir įsisavinti ES finansinę paramą 2014-2020 metais, pasiekti, kad regioninei dimensijai skirtomis lėšomis būtų finansuojami svarbiausi projektai ir prisidėti prie Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““ krypčių įgyvendinimo - paskatinant esminius regiono visuomenės pokyčius ir sudarant sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei.

Telšių apskritis pagal ekonominę išsivystymą yra viena stipriausių tarp Lietuvos apskričių, tačiau regiono viduje skirtumai tarp savivaldybių yra pakankamai dideli. Įvertinus 2014-2020 metų laikotarpio, savivaldybių biudžetų finansines galimybes ir ES paramos poreikius, Plane išskiriami svarbiausi plėtros prioritetai, jų įgyvendinimui nustatyti tikslai, uždaviniai bei priemonės. Už priemonių įgyvendinimą yra atsakingos priemonės pasiūliusios institucijos, įstaigos, organizacijos ir kiti socialiniai-ekonominiai partneriai.

Plane nurodytos tik regiono lygmeniu planuojamos priemonės, valstybės lygmeniu regione planuojamos priemonės nenurodytos.

Svarbi šio Plano rengimo užduotis buvo suderinti aukštesnio ir žemesnio lygio strateginius dokumentus, numatyti būdus, kaip efektyviausiai įgyvendinti nacionalines strategijas regione, skatinti savivaldybių partnerystę bendrų projektų įgyvendinimui, principinius susitarimus esminiais klausimais.

2. REGIONO SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS ANALIZĖS PAGRINDINIAI DUOMENYS

Lietuvos šiaurės vakaruose esanti Telšių apskritis apima Žemaitijos etnografinio regiono šiaurinę dalį. Tai viena iš 10-ties apskričių (pagal dydį – devintoji), į kurias suskirstyta Lietuvos Respublikos teritorija. Apskritis šiaurėje ribojasi su Latvijos Respublikos teritorija, vakaruose – su Klaipėdos, rytuose – su Šiaulių, pietuose – su Tauragės apskritimis. Telšių apskrities plotas 4350 km², arba 6,7 proc. visos Lietuvos teritorijos. Teritoriją kerta 1-ojo rango automagistralė Vilnius – Klaipėda, tarptautinis transporto koridorius TINA (Vilnius – Šiauliai – Klaipėda), tarptautinė geležinkelio linija Minkas – Vilnius – Šiauliai – Klaipėda. Apskritį sudaro Mažeikių, Plungės, Telšių rajonų ir Rietavo savivaldybės. Apskrityje 2013 m. pradžioje gyveno 148 tūkst. žmonių, t.y. apie 5,0 proc. Respublikos gyventojų. Pagal jų tankumą, palyginus su kitomis apskritimis, su Šiaulių apskritimi dalijasi 5-6 vietomis. Telšių apskritis išsiskiria savo krašto istorija, kultūros vertybėmis bei protėvių papročiais. Vaizdingiausios teritorijos paskelbtos Žemaitijos nacionaliniu, Varnių ir Ventos regioniniais parkais.

Išskirtinę vietą apskrityje pramonės struktūroje užima AB „ORLEN Lietuva“. Pagrindinės bendrovės veiklos sritys yra naftos produktų gamyba ir prekyba. Ji yra viena žinomiausių ir itin didelę įtaką ne tik regiono, bet ir Lietuvos ekonomikai darančių bendrovių. Tai didžiausia šalyje mokesčių mokėtoja, didžiausia Lietuvos bendrovė pagal pajamas ir viena didžiausių šalies eksportuotojų.

Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui 2011 m. siekė 29,7 tūkst. litų ir, palyginti su 2010 m., padidėjo 14,7 procento (1 priedas). 2011 m. teigiamas bendrosios pridėtinės vertės pokytis buvo trijose veiklos rūšyse: statyboje; profesinėje, mokslinėje ir techninėje veikloje, administracinėje ir aptarnavimo veikloje; didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, transporte, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje. Didžiausias pokytis buvo statyboje (+1,2 procentinio punkto). Pramonėje, bendrosios pridėtinės vertės struktūroje 2011 m. sudariusioje didžiausią dalį (37,4 proc.), bendrosios pridėtinės vertės pokytis buvo neigiamas (-0,5 procentinio punkto). Didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla bendrosios pridėtinės vertės struktūroje sudarė 23,9 proc. ir užėmė antrą vietą (2 priedas).

2011 metų pabaigoje tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui (toliau – TUI/gyv.) Telšių apskrityje sudarė vidutiniškai 25193 litą, t.y. 12532 Lt daugiau nei vidutiniškai šalyje (3 priedas). Didžiausią apskrities tiesioginių užsienio investicijų dalį pritraukia Mažeikių rajono savivaldybė – tiek absoliučiu dydžiu, tiek skaičiuojant TUI/gyv. Antai 2011 metų pabaigoje TUI/gyv. Mažeikių rajono savivaldybėje siekė 64509 litus ir buvo 2,6 karto didesnės nei vidutiniškai apskrityje. Mažiausios TUI/gyv. 2011 metų pabaigoje buvo Rietavo savivaldybėje (22 litai) – 576 karto mažesnės nei vidutiniškai Lietuvoje ir net 1145 kartus mažesnės nei Telšių apskrityje. Plungės r. sav., Rietavo sav. ir Telšių r. sav. nėra tokios patrauklios užsienio investicijoms kaip Mažeikių r. sav., kurioje veikia AB „Mažeikių nafta“. Per 2007–2011 metų laikotarpį TUI/gyv. Mažeikių r. sav. mažėjo nuo 94,7 iki 64,5 tūkst. Lt, o vidutiniškai Telšių apskrityje, palyginus su Lietuvos vidurkiu, sumažėjo nuo 327,5 iki 199,0 procento.

Analizuojant 2007–2011 metų laikotarpio TUI/gyv., galima teigti, kad 2011 metų pabaigoje skirtumai tarp apskrities savivaldybių pagal šį rodiklį nekito, o tarp apskrities ir Lietuvos vidurkio – sumažėjo 1,6 karto.

Skaičiuojant vienam Telšių apskrities gyventojui, materialinės investicijos 2011 m. sudarė 4196 Lt ir tai buvo 17,8 proc. mažiau nei vidutiniškai vienam šalies gyventojui bei 1,6 karto mažiau nei vidutiniškai vienam Klaipėdos apskrities gyventojui. Materialinių investicijų vienam gyventojui 2011 metais didėjimas, lyginant su 2010 metais, buvo didesnis negu vidutiniškai šalyje – 41,4 procentinio punkto (4 priedas). 2011 m. materialinės investicijos apskrityje sudarė 635,1 mln. litų, palyginti su 2010 m. padidėjo 48 proc. Tai sudaro prielaidas optimistinėms prognozėms, jog artimiausiu metu materialinės investicijos išlaikys augimo tempus. 2010 m. apskrities teritorijoje į ilgalaikį materialųjį turtą investuota 82,9 mln. litų, arba 16,2 proc. mažiau nei 2009 m. Didžiausią investicijų dalį (21,9 proc., iš jų: 11,9 proc. Mažeikių rajono savivaldybėje) sudarė investicijos į kasybą ir karjerų eksploatavimą, apdirbamąją gamybą, kurios, palyginti su 2009 m., sumažėjo 2,6 karto. Materialinės investicijos sparčiai augo profesinės, mokslinės ir techninės veiklos srityse (Rietavo, Telšių ir Mažeikių rajonų savivaldybėse), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje (Telšių ir Mažeikių rajonų savivaldybėse), žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje (Telšių rajono, Rietavo ir Plungės rajono savivaldybėse), viešojo valdymo ir gynybos; privalomojo socialinio draudimo sektoriuose (Plungės rajono ir Rietavo savivaldybėse), administracinės ir aptarnavimo veiklos srityse (Plungės ir Mažeikių rajonų savivaldybėse), nekilnojamojo turto sektoriuje ir statyboje (Rietavo savivaldybėje) (5 priedas).

2012 m. sausio 1 d. Telšių apskrityje veiklą vykdė 3202 ūkio subjektai. Tai sudarė 53,8 procentus visų registruotų ūkio subjektų, 10,1 procentinio punkto daugiau negu vidutiniškai šalyje. Palyginti su 2011 m. sausio 1 d., apskrityje veikiančių ūkio subjektų sumažėjo 3,6 procentais ir 1000-iui gyventojų teko 19,5 ūkio subjektų – 29,6 procentais mažiau negu Klaipėdos apskrityje ir 45,8 procentais mažiau negu Vilniaus apskrityje (6 priedas). Daugiausia veikiančių ūkio subjektų yra didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto sektoriuose (864), statybos (284), transporto ir saugojimo (265), apdirbamosios gamybos (262) bei meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo veiklos (218) sektoriuose. Kas ketvirtas ūkio subjektas apskrityje užsiima didmenine ir mažmenine prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu (7 priedas). Telšių apskrityje dominuoja smulkusis ir vidutinis verslas. 77 procentai veikiančių ūkio subjektų turi mažiau negu 10 darbuotojų. Daugiau negu po 1000 darbuotojų turi 3 veikiančios ūkio subjektai, esantys po vieną Mažeikių, Plungės ir Telšių rajonų

savivaldybėse (8 priedas). Pagal pajamų dydį vyrauja ūkio subjektai, uždirbantys iki 1 mln. litų pajamų. Ūkio subjektai, kurie per metus uždirba daugiau kaip 138 mln. litų, sudaro 0,1 procento visų veikiančių ūkio subjektų (9 priedas).

Mažėjant gimstamumui ir didėjant emigracijai, regione sparčiai mažėja mokinių skaičius (kasmet daugiau kaip 6 proc.), todėl palaipsniui yra optimizuojamas bendrojo ugdymo mokyklų tinklas, garantuojant visų bendrojo ugdymo programų prieinamumą. 2012 m. rugsėjo 1 d. duomenimis regione veikė 32 ikimokyklinio ugdymo įstaigos, 75 bendrojo ugdymo mokyklos, 15 neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų. Trijose iš keturių regiono savivaldybių veikia institucijos, vykdančios formalųjį suaugusiųjų švietimą. Regiono gyventojai turi galimybių neišvykdami toli nuo namų įgyti profesiją trijose savivaldybėse veikiančiose profesinio mokymo įstaigose, aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą teikiančioje Žemaitijos kolegijoje (trijuose fakultetuose, esančiuose skirtingose savivaldybėse), aukštąjį universitetinį išsilavinimą – Telšių Vyskupo Vincento Borisevičiaus kunigų seminarijoje bei Vilniaus dailės akademijos Telšių fakultete. Dalies ugdymo įstaigų bei mokslo institucijų infrastruktūra nėra atnaujinta, todėl netenkina aukštos ugdymo kokybės poreikio. Stokojama sąlygų ir paskatų mokymosi visą gyvenimą poreikiams tenkinti, profesinio mokymo programų pasiūla neatitinka darbo rinkos poreikių regione.

2011 m. pabaigoje apskrityje buvo 84-ios Kultūros ministerijai pavaldžios bibliotekos. Daugumos pastatai yra labai prastos būklės, apgriuvę, apleisti. Per paskutinius penkis metus uždaryta 1 biblioteka (Telšių rajono savivaldybėje). Telšių apskrityje – viena iš blogiausių situacijų Lietuvoje: statistiniais duomenimis tik 19,5 proc. gyventojų naudojami bibliotekų paslaugomis (10 priedas). Kyla opi ir vis didėjanti apskrities bibliotekų fondų papildymo bei atnaujinimo nepakankamumo problema. Apskrityje 2011 m. pabaigoje 100-ai gyventojų sukaupta mažiausiai dokumentų (483 egz./100 gyventojų), didžiausią dokumentų fondą šalyje yra sukaupusios Vilniaus apskrities Kultūros ministerijai pavaldžios bibliotekos (1178 egz./100 gyventojų), mažiausią – Plungės rajono savivaldybės Kultūros ministerijai pavaldžios bibliotekos (368 egz./100 gyventojų) (11 priedas). Kita problema, be abejo, aukštos kvalifikacijos bibliotekų darbuotojų atlyginimai, neretai prilygstantys minimaliam darbo užmokesčiui. Išduotų dokumentų skaičius 1-am apskrities skaitytojui per metus mažėjo, palyginti su 2007 m. sumažėjo 10 procentų, ir yra mažiausias Lietuvoje – 26 dokumentai /1 skaitytojui (12 priedas).

Kultūros centrai - viena iš pagrindinių kultūros įstaigų, kur vyksta kultūrinis gyvenimas ne tik apskrities savivaldybių centruose, bet ir kaimuose. 2011 m. pabaigoje apskrityje buvo 48 kultūros centrai, per 2007 – 2011 metus padidėjo 2 kultūros centrais (Plungės rajono savivaldybėje – padidėjo 5 centrais, Telšių rajono savivaldybėje – sumažėjo 2 centrais) (13 priedas). Tai vienintelė apskritis šalyje, kurioje nemažėjo kultūros centrų skaičius.

Meno mėgėjų kolektyvų skaičius apskrityje per 2007 – 2011 metus sumažėjo 18,8 procento (nuo 350 iki 284), 9 procentiniais punktais mažiau negu šalyje. Daugiausia sumažėjo Mažeikių rajono savivaldybėje – 23,8 procento: nuo 151 iki 115 (14 priedas). Dalyvių meno mėgėjų kolektyvuose skaičius apskrityje per 2007 – 2011 metus sumažėjo 28,3 procento (nuo 4692 iki 3366), 4,1 procentinio punkto mažiau negu šalyje. Daugiausia sumažėjo Rietavo savivaldybėje – 31,9 procento (nuo 385 iki 262) (15 priedas).

Muziejai. Muziejų skaičius apskrityje 2007 – 2011 metais nesikeitė, išliko toks pat – 5 muziejai (16 priedas). Muziejų lankytojų per 2007 – 2011 metus sumažėjo nuo 75 tūkst. iki 57 tūkst. 2011 metais šis skaičius pradėjo augti – padidėjo 8 tūkst., palyginus su 2010 metais (17 priedas).

Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių skaičius per 2006 – 2010 metus apskrityje išliko beveik nekeitęs, tačiau apskrities savivaldybėse jis kito skirtingai: Mažeikių rajono savivaldybėje – padidėjo 89,6 proc. (daugiausia Lietuvoje), o Plungės rajono savivaldybėje – sumažėjo 52,3 proc. (daugiausia Lietuvoje sumažėjo Vilniaus apskrityje: 84,4 proc.) (18 priedas).

Socialinė aplinka: gyventojai. Telšių apskrityje 2012 m. gyveno 148 785 gyventojai. Gyventojų skaičius apskrities savivaldybėse yra panašus: daugiausia jų yra Mažeikių rajono savivaldybėje – 57,1 tūkst., šiek tiek mažiau Telšių rajono savivaldybėje – 45,9 tūkst., Plungės

rajono savivaldybėje 37,3 tūkst., o mažiausiai – 8,5 tūkst. – yra Rietavo savivaldybėje (19 priedas). Miestuose gyvena 59,2 proc., o kaimuose – 40,8 proc. visų apskrities gyventojų. Apskirtyje gyventojai yra jaunesni nei Lietuvos vidurkis: 2012 m. vidutinis gyventojų amžius buvo 40,2 metai, kai Lietuvos Respublikos vidurkis buvo 41,0 metai. 2006-2012 m. Telšių apskrities demografinės senatvės koeficientas yra mažiausias Lietuvoje (20 priedas). Telšių apskrityje 1000 gyventojų tenka -1,1 natūralios kaitos – tai vienas iš geriausių rodiklių tarp Lietuvos apskričių (21 priedas).

Gyventojų vidaus ir tarptautinė migracija 2007-2011 m. Telšių apskrityje mažėjo; lyginant su Lietuvos vidurkiu nuo 6,9 iki 5,6 proc. (22 priedas).

Atitinkamai vienas iš didžiausių, lyginant su kitomis Lietuvos apskritimis, 2012 m. Telšių apskrityje registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis – 14,4 proc. Atitinkamai Mažeikių rajono savivaldybėje 17,3 proc., Plungės rajono ir Rietavo savivaldybėse apie 11,4 proc., Telšių rajono savivaldybėje buvo 13,3 proc. (23 priedas).

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Telšių apskrityje iki 2008 m. augo, 2009-2010 m. mažėjo, o 2011-2012 m. užfiksuotas užmokesčio augimas – tokios pačios tendencijos pastebimos visoje Lietuvoje. Tačiau 2012 m. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis – 2000 Lt - sudarė tik 88,8 proc. Lietuvos vidurkio, kai 2009 m. tai siekė net 90,5 proc. (24 priedas).

Asmens sveikatos priežiūros įstaigų skaičius 2006-2011 metais pasikeitė nežymiai: Ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų 2006-2011 m. sumažėjo nuo 16 iki 15, ligoninių nuo 7 iki 6, o daugiausia sumažėjo medicinos punktų: nuo 57 iki 42. Ligoninėse gydytų ligonių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, 2006-2012 m. buvo vienas iš mažiausių Lietuvoje. Apskrityje 2006-2011 m. buvo ligoninėse gydyta mažiau ligonių nei Lietuvos vidurkis. Ir tik 2012 m. ligoninėse gydytų ligonių skaičius buvo 6 ligoniais didesnis nei vidutiniškai Lietuvoje (25 priedas).

Telšių apskrities miškingumas yra trečioje vietoje tarp apskričių, po Alytaus ir Vilniaus, ir sudaro 36,1 proc. Miškingumo rodiklis yra pastovus nuo 2006 m., kai Lietuvos vidurkis per 2006-2011 m. sumažėjo 0,6 procentinio punkto.

Pastebima paimto ir sunaudoto vandens bei nuotekų išleidimo mažėjimo tendencija. Tačiau vis dar lieka opi neapskaitomo vandens problema – jis sudaro apie 10 proc.

Išmetamų teršalų kiekis yra labai didelis Mažeikių rajono savivaldybėje – 20755 kg į 1 kvadratinį kilometrą. Tai labiausiai užteršta teritorija Lietuvoje.

Vietinės reikšmės automobilių kelių ilgis Telšių apskrityje nuo 2006 m. iki 2012 m. padidėjo 260 km, kelių su danga – 125 km, kelių su patobulinta danga – 216 km, grunto kelių – 135 km, o žvyro kelių sumažėjo 91 km. Vietinės reikšmės automobilių keliai sudaro apie 7 proc. visų Lietuvos Respublikos kelių (26 priedas). Geras rodiklis yra tai, kad gerėja kelių būklė, pav., vietinės reikšmės žvyro kelių ilgis mažėja (27 priedas). Manoma, kad ir dėl šios priežasties Telšių apskrityje mažėja kelių eismo įvykių: 2006-2012 m. kelių eismo įvykių sumažėjo daugiau nei per pusę, kaip ir šalyje. Telšių apskrities kelių eismo įvykiai sudaro tik apie 4 proc. Lietuvos Respublikoje įvykusių kelių eismo įvykių (28 priedas).

Telšių apskrityje 1000 gyventojų tenka 539 individualūs lengvieji automobiliai – šis skaičius 2006-2012 m. išaugo 98. Daugiausia automobilių Apskrityje tenka Telšių rajono savivaldybėje gyvenantiems gyventojams – 1000 gyventojų 560 automobiliai. Tačiau apskrities rodiklis nepasiekia Lietuvos Respublikos vidurkio – 2012 m. 541 automobilis teko 1000 šalies gyventojų (29 priedas).

Lietuvos Respublikoje vidutiniškai 57,0 proc. namų ūkių turi asmeninius kompiuterius ir 55,2 proc. internetines prieigas. Telšių apskrityje šie rodikliai blogesni: atitinkamai 46,4 proc. ir 46,0 proc. – tai vieni iš žemiausių rodiklių tarp kitų apskričių.

16-74 m. amžiaus asmenų, kurie naudojami informacinėmis technologijomis, skaičius apskrityje yra mažesnis už Lietuvos vidurkį. Kasdien per paskutinius 3 mėnesius naudojosi kompiuteriu 44,4 proc., o internetu 44,3 proc., atitinkamai 5,7 ir 5,4 procentinio punkto mažiau nei Lietuvos vidurkis.

Telšių regiono socialinės ir ekonominės būklės analizė PESET metodu

Veiksniai	Teigiami	Neigiami
Teisiniai ir politiniai	Tikslinių teritorijų kompleksinė plėtra 2007-2013 metais parodė efektyvų būdą atnaujinti ir atgaivinti tiek miesto, tiek kaimo teritorijas. Lietuvos Respublikos Vyriausybėje 2012 m. birželio 25 d. pritarta pasiteisinusio modelio taikymui ir 2014-2020 metais, pritaikant jį likusiems šalies miestams, su problemomis susiduriančioms didžiųjų miestų dalims, didesnėms kaimo vietovėms.	Koordinuotos miestų ir kaimo vietovių plėtros valdymo sistemos nebuvimas apsunkins kompleksinių projektų įgyvendinimą sprendžiant specifinių gyvenamųjų vietovių problemas. Saugomų teritorijų griežtas reglamentavimas stabdo turizmo sektoriaus bei turizmo paslaugų infrastruktūros plėtrą.
Ekonominiai	Apskirtyje teigiamas bendrosios pridėtinės vertės pokytis (11,8 proc.). Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui (25,2 tūkst. Lt) yra 2 kartus didesnės už šalies vidurkį. Veiklą vykdo 53,8 procento visų registruotų ūkio subjektų, t. y. 10,1 procentinio punkto daugiau negu vidutiniškai šalyje. Ši situacija skatina inovacijų ir naujų technologijų diegimą, modernių ir konkurencingų pramonės ir verslo įmonių plėtrą..	Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui (29,7 tūkst. litų) yra 15,4 proc. mažesnis už šalies vidurkį, materialinės investicijos vienam gyventojui (4196 litų) – 17,8 proc. mažesnės už šalies vidurkį. Apskirtyje veikiančių ūkio subjektų, tenkančių 1000 gyventojų (19,5 subjekto), yra 25 proc. mažiau negu vidutiniškai šalyje. Skirtumai tarp apskrities savivaldybių pagal tiesiogines užsienio ir materialines investicijas vienam gyventojui išlieka dideli. Ekonominė veikla koncentruojasi apskrities savivaldybių centruose. Dideli vidiniai regiono ekonominiai netolygumai yra grėsmė tolygiai ir darniai regiono plėtrai.
Socialiniai ir kultūriniai	Sukurtas gyventojų poreikius tenkinantis formaliojo ugdymo įstaigų tinklas. Regione turimas tankus kultūros įstaigų tinklas. Tai vienintelė apskritis šalyje, kurioje nemažėjo kultūros centrų skaičius. Kūrybinių ir kultūrinių industrijų infrastruktūros kūrimas sudarys sąlygas rengti naujus kultūrinius	Turima švietimo, kultūros įstaigų infrastruktūra, kultūros paveldo būklė bei žmogiški ištekliai riboja galimybes teikti aukštos kokybės paslaugas. Tai stabdo švietimo ir kultūros procesų panaudojimą regiono ekonominei ir socialinei pažangai.

		<p>renginius, organizuoti meno festivalius bei pritraukti svečius, įtakos naujų meno šakų regione plėtrą, sukurs urbanistinės bei kultūrinės traukos erdvę, skatins pačios visuomenės domėjimąsi ir dalyvavimą.</p>	<p>Nepakankamas sveikatos priežiūros įstaigų personalas (gydytojai) ir jo kvalifikacija skatina apskrities gyventojus naudotis didžiuosiuose Lietuvos miestuose įsikūrusiomis sveikatos priežiūros įstaigų paslaugomis.</p>
<p>Gamtiniai, aplinkosauginiai</p>	<p>geografiniai,</p>	<p>Regionas yra svarbių tranzitinių magistralių sankirtoje – jo geografinė padėtis palanki paslaugų sektoriui plėtoti. Apskritis išsiskiria savo krašto istorija, kultūros, gamtos vertybėmis bei protėvių papročiais. Tai suteikia galimybę vystyti turizmo sektorių. Ekonomiškas ir efektyvus miškų valdymas prisideda prie racionalaus gamtos išteklių panaudojimo.</p>	<p>Išmetami teršalai Mažeikių rajono savivaldybėje blogina visos apskrities ekologinę situaciją. Nepakankamas gyvenimo kokybės lygis kaimo vietovėse skatina emigraciją iš kaimo vietovių dėl patrauklesnių darbo ir gyvenimo sąlygų didžiuosiuose miestuose ir tarptautinėje darbo rinkoje.</p>
<p>Technologiniai</p>		<p>Technologijų plėtra (socialiniai tinklai, mažiau investicijų reikalaujančios darbo vietos, nuotolinio darbo galimybės) sudaro sąlygas gerinti regiono ekonominę situaciją. IT paremtiems verslams geografinė atskirtis turi mažesnę reikšmę ir tuo užtikrinama darni regiono plėtra.</p>	<p>Mažas namų ūkių naudojimas kompiuteriu ir internetinėmis priemonėmis stabdo jų spartų ir modernų vystymąsi bei inovacijų diegimą.</p>

Telšių regiono socialinės ir ekonominės būklės analizė SSGG metodu

Įvertinus statistinius duomenis ir faktinę informaciją, naudojant stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (toliau – SSGG) analizės metodą, identifikuoti veiksniai suskirstomi į stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.

Šalia kiekvieno veiksnio SSGG matricoje veiksnio aktualumas įvertinamas pagal penkių balų sistemą, kur „5“ reiškia „labai svarbus veiksnys“ ir „1“ – „mažai svarbus veiksnys“.

Stiprybės	Įvertinimas
1. Sudarytos sąlygos įvairiais būdais skatinti verslą ir verslumą: įsteigtas verslo inkubatorius, verslo centrai, įkurtos rajonų verslininkų ir smulkiųjų verslininkų asociacijos	3
2. Identifikuotos teritorijos, kurios gali būti skirtos plynų laukų (angl. Green field) investicijoms	3
3. Didelis rekreacinis potencialas (Natura 2000, nacionalinis, regioniniai parkai)	5
4. Patrauklūs gamtiniai, kultūriniai ir istoriniai išteklių	3
5. Intensyviai vystomas kaimo turizmas	4
6. Tradiciniai renginiai, populiarūs ir mėgstami vietos gyventojų, reikšmingi turistams	2
7. Sukurtas gyventojų poreikius tenkinantis formaliojo ugdymo įstaigų tinklas.	4
8. Gerai išplėtotas kultūros įstaigų tinklas ir prieinamas gyventojams	3
9. Įstaigų ir organizacijų, teikiančių sporto ir su juo susijusias paslaugas, įvairovė (klubai, būreliai ir pan.)	3
10. Prieinamos pirminės sveikatos priežiūros paslaugos, kurias užtikrina ambulatorijose ir kaimo medicinos punktuose įrengti BPG kabinetai	4
11. Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės gerėjimas dėl konkurencijos tarp viešųjų ir privačių sveikatos priežiūros įstaigų.	3
12. Telšių apskrities ligoninėse gydomų ligonių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, yra mažiausias Lietuvoje.	4
13. Demografinės senatvės koeficientas yra mažiausias Lietuvoje	2
14. Pastovus miškingumo rodiklis	2
15. Paimama ir sunaudojama mažiau vandens ir išleidžiama mažiau nuotekų	3
16. Didėja vietinės reikšmės automobilių kelių ilgis	3

Silpnybės	Įvertinimas
1. Dideli vidiniai regiono ekonominiai netolygumai	5
2. Nesukurtos aiškios verslo plėtros strategijos	3
3. Nepakankamai naudojami nebeveikiantys pramonės objektai	3
4. Nepakankamos investicijos į energijos sąnaudų mažinimą viešajame ir privačiajame sektoriuose	4
5. Siaura rekreacijos paslaugų (ypač poilsio ir pramogų) pasiūla	2
6. Menkai išvystyta keliautojams skirta paslaugų	4

infrastruktūra (kempingai, viešo maitinimo įstaigos, skalbyklos, gėlo vandens čiurkšlės, dušai, viešieji WC ir pan.)	
7. Trūksta nuorodų į turizmo objektus, nepakankama turizmo marketingo veikla, regiono savivaldybių bendradarbiavimas	2
8. Nepatenkinama kultūros paveldo objektų būklė	3
9. Dalies švietimo įstaigų ir aukštųjų mokyklų infrastruktūra neatitinka bendrojo ir neformaliojo ugdymo, profesinio mokymo ir studijų kokybės poreikio.	4
10. Nepakankamas bendradarbiavimas tarp regiono švietimo įstaigų, verslo ir valdžios institucijų ir technologinės plėtros srityse.	5
11. Pasenusi, neatitinkanti šiuolaikinių reikalavimų kultūros įstaigų materialinė bazė. Trūksta kvalifikuotų specialistų gerai organizuoti kultūrinės paslaugas.	3
12. Nepakankamas finansavimas spaudinių fondams bibliotekose atnaujinti. Dėl menko bibliotekų fondo finansavimo nepatenkinama paklausa.	3
13. Silpna sporto materialinė bazė, stabdanti sportinių veiklų plėtrą bei gyventojų įsitraukimą	2
14. Nudėvėta antrinio lygio sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūra ir materialinė bazė. Kvalifikuotų gydytojų trūkumas.	4
15. Nepakankamai įgyvendinamos ir vystomos visuomenės sveikatos priežiūros ir stiprinimo, sveikos gyvensenos propagavimo paslaugos	3
16. Silpnos jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos, silpna jaunimo veiklos įvairovė kaimiškose vietovėse	2
17. Didelis nedarbo lygis	4
18. Labai didelis išmetamų teršalų kiekis Mažeikių rajono savivaldybėje	3
19. Nepakankamas namų ūkių skaičius naudojami kompiuteriais ir turi interneto prieigas	2
20. Nepakankamas gyvenimo kokybės lygis kaimo vietovėse	5

Galimybės	Įvertinimas
1. Stiprinti bendradarbiavimą su verslo paramos ir informavimo struktūromis (LEPA, užsienio šalių ambasadomis ir pan.) viešinant verslo plėtros ir investavimo galimybes regione	5
2. Pritraukti daugiau privataus kapitalo viešosioms paslaugoms teikti, viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimo projektams įgyvendinti	5
3. Išnaudoti verslo ir mokslo sektorių bendradarbiavimą pramonės ir verslo konkurencingumui bei verslumui skatinti	5
4. Sukurti verslo skatinimo sistemą Telšių regione	3
5. Daug laisvų smulkaus ir vidutinio verslo nišų alternatyviai ūkinei veiklai, senoviniams amatams atgaivinti	3
6. Didinti investicijas į atsinaujinančių išteklių energijos	3

naudojimą viešajame ir privačiajame sektoriuose	
7. Išnaudoti gamtinius, kultūrinius ir istorinius išteklius, rekreacines teritorijas prie ežerų, upių, miškų, kultūros paveldo objektus, sporto infrastruktūrą papildomiems turistų srautams į regioną pritraukti bei sukurti naujus turistinius maršrutus	4
8. Panaudoti ES struktūrinę paramą ir nacionalinį finansavimą švietimo, sveikatos sistemų, kultūros, sporto, profesinei reabilitacijos ir kitų sričių infrastruktūros plėtrai	3

Grėsmės	Įvertinimas
1. Nepakankamos investicijos stabdo regiono ekonominę plėtrą	5
2. Nestabili įstatyminė bazė	3
3. Augančios energetinių išteklių kainos didina produkcijos savikainą bei mažina regiono įmonių konkurencingumą tarptautinėse rinkose.	5
4. Priešprieša tarp stambių ir smulkių verslininkų	3
5. Augantis kaimyninių šalių rekreacijos ir turizmo paslaugų konkurencinis spaudimas vidaus ir užsienio šalių rinkose.	2
6. Saugomų teritorijų ir rekreacinių zonų apkrovimas, gamtinės ekosistemos pusiausvyros pažeidimas, žala kraštovaizdžiui nesant reikalingų komunikacijų, higienos priemonių ir objektų	3
7. Su darbo rinkos poreikiais nesuderinta profesinio mokymo programų pasiūla ir ugdymo bei studijų kokybės neatitinkanti įstaigų infrastruktūra mažina absolventų įsidarbinimo, verslo kūrimo ir plėtojimo galimybes.	3
8. Būsto plėtros mažėjimas	4
9. Demografiniai pokyčiai (ypač kaimo vietovėse), dėl kurių mažėja kultūros paveldo puoselėjimas, nyksta tradicijos, mažėja sporto veiklų efektyvumas	2
10. Emigracija iš kaimo vietovių dėl patrauklesnių darbo ir gyvenimo sąlygų didžiuosiuose miestuose ir tarptautinėje darbo rinkoje	3

STRATEGIJA

Regiono plėtros vizija:

Patrauklių sąlygų gyventi ir verslui vystyti sukūrimas regiono gyventojams, sanglaudos, lyginant su šalimi, didėjimas 2014 – 2020 metų laikotarpiu, modernizuojant viešąsias paslaugas teikiančių įstaigų infrastruktūrą, gerinant jų prieinamumą, skatinant bendruomeninį aktyvumą ir iniciatyvas sprendžiant bendras problemas, kompleksiskai plėtojant apskrities savivaldybių centrus, kaimo vietoves bei stiprinant ryšius tarp jų.

Eil. Nr.*	Prioritetas 1* Viešųjų paslaugų kokybė ir bendruomenės aktyvumas
1.1	Tikslas 1 Išsilavinę, besimokantys ir kūrybingi gyventojai
1.1.1	Uždavinys 1 Modernizuoti bendrojo ugdymo įstaigas, siekiant pagerinti mokinių ugdymo pasiekimus
1.1.2	Uždavinys 2 Didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą
1.1.3	Uždavinys 3 Tobulinti neformaliojo švietimo infrastruktūrą
1.2	Tikslas 2 Sveiki gyventojai
1.2.1	Uždavinys 1 Gerinti pirminės sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą, siekiant sumažinti apsilankymų pas gydytojus skaičiaus, tenkančio vienam gyventojui, skirtumą tarp savivaldybių centrų ir kaimo vietovių gyventojų
1.2.2	Uždavinys 2 Didinti gyventojų sveikatos raštingumą
1.3	Tikslas 3 Socialiai saugūs gyventojai
1.3.1	Uždavinys 1 Vystyti socialines paslaugas senyvo amžiaus žmonėms, pažeidžiamų grupių ir šeimų asmenims, siekiant daugiau jų suteikti bendruomenėje
1.3.2	Uždavinys 2 Padidinti savivaldybių socialinio būsto fondą
1.4	Tikslas 4 Efektyvus valdymas
1.4.1	Uždavinys 1 Gerinti paslaugų teikimo ir asmenų aptarnavimo kokybę savivaldybėse
	Prioritetas 2 Sanglaudos ekonominis didėjimas lyginant su šalimi
2.1	Tikslas 1 Pagrindinių savivaldybių centrų plėtojimas
2.1.1	Uždavinys 1 Didinti pagrindinių savivaldybių centrų konkurencingumą ir patrauklumą, skatinant ekonomikos augimą, kad taptų patraukliais investuoti
2.2	Tikslas 2 Kaimo vietovių iki 6 tūkst. gyventojų plėtojimas
2.2.1	Uždavinys 1 Gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką, kad taptų patraukliomis gyventi ir dirbti
2.3	Tikslas 3 Ryšių tarp savivaldybių centrų ir kaimo vietovių iki 6 tūkst. gyventojų stiprinimas
2.3.1	Uždavinys 1 Plėtoti visuomenei priimtina, saugią transporto sistemą, modernizuojant kelių infrastruktūrą, pereinant prie aplinką tausojančių transporto rūšių
2.3.2	Uždavinys 2 Didinti turizmo paslaugų apimtį ir įvairovę, gerinant turizmo objektų pasiekiamumą, informacijos sklaidą, siekiant pritraukti daugiau turistų